

อิทธิพลของการเห็นคุณค่าในตนเอง การรู้ซึ่งถึงความรู้สึกและการรับรู้ความนิรนาม ส่งผลต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์

อพัชชา ชัยรุ่งเรือง¹

มนทิตา อิมขำ¹

สิริกกร นามณีชม¹

นรุตม์ พรประสิทธิ์²

ศรสลัก นิมบุตร³

สำเนียง เพชรจอม⁴

บทคัดย่อ

สื่อสังคมออนไลน์เป็นอีกหนึ่งสังคมที่นิยมใช้ของผู้คนในปัจจุบัน เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนความคิด ข้อมูลข่าวสาร และสร้างความคิดสร้างสรรค์ แต่อีกด้านปัญหาที่เกิดจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่มีผลกระทบเชิงลบต่อบุคคลที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์มีอย่างแพร่หลายเช่นกัน ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้น คือ พฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาอิทธิพลของการเห็นคุณค่าตนเอง การรู้ซึ่งถึงความรู้สึกและการรับรู้ความนิรนามต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ กลุ่มตัวอย่างคือ นิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน จำนวน 181 คน โดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามทางออนไลน์ มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง .91 - .93 ผลวิจัยพบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ (ค่า $\beta = -.01$, $p = .870$) การรู้ซึ่งถึงความรู้สึกมีอิทธิพลทางลบต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ (ค่า $\beta = -.59$, $p < .001$) การรับรู้ความนิรนามมีอิทธิพลทางบวกพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ (ค่า $\beta = .22$, $p < .001$) จากผลการศึกษาในครั้งนี้ สามารถนำมาปรับใช้เป็นข้อมูลเพื่อลดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ในนิสิตระดับปริญญาตรีต่อไป

คำสำคัญ: การเห็นคุณค่าตนเอง การรู้ซึ่งถึงความรู้สึก การรับรู้ความนิรนาม พฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์

Received: January 11, 2025, **Revised:** March 2, 2025, **Accepted:** March 10, 2025,

¹นิสิตปริญญาตรี สาขาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

*Corresponding author; aphatcha.ch@ku.th, momthita.a@ku.th, sirikon.n@ku.th

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาสาขาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อีเมล: narut.po@ku.th

³อาจารย์ ประจำภาควิชาสาขาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อีเมล: somsaluk.n@ku.th

⁴อาจารย์ ประจำภาควิชาสาขาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Effects of Self-Esteem Empathy and Perceived Anonymity on Cyber Bullying

Aphatcha Chairungueang¹

Monthita Aimkham¹

Sirikon Namaneechom¹

Narut Pornprasit²

Sornsasuk Nimbute³

Samneang Phetjom⁴

Abstract

Social media is another popular platform used by people today. It serves as a space for exchanging ideas, information, and fostering creativity. However, there are also widespread negative impacts associated with social media use, such as Cyber bullying. This study aims to investigate the Effects of self-esteem, empathy, and perceived anonymity Cyber bullying behavior. The sample consisted of 181 bachelor's degree students from Kasetsart University, Bangkok, with data collected through an online questionnaire, which had a reliability coefficient ranging from .91 to .93. The research findings reveal that self-esteem does not effects on Cyber bullying behavior ($\beta = -.01$, $p = .870$). Empathy has negative effects on Cyber bullying behavior ($\beta = -.59$, $p < .001$), while perceived anonymity has positive effects on Cyber bullying behavior ($\beta = .22$, $p < .001$). The results can be used to inform strategies for reducing cyber bullying behavior in bachelor's degree students.

Key words: Self-Esteem, Empathy, Perceived anonymity, Cyber bullying

Received: January 11, 2025, **Revised:** March 2, 2025, **Accepted:** March 10, 2025,

¹Students of bachelor's degree, Major of Psychology, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University

*Corresponding author; aphatcha.ch@ku.th, momthita.a@ku.th, sirikon.n@ku.th

²Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University:
narut.po@ku.th

³Lecturer, Department of Psychology, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University: sornsasuk.n@ku.th

⁴Lecturer, Department of Psychology, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University

บทนำ

ในยุคปัจจุบันที่สื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทต่อระบบการสื่อสารของผู้คนมากขึ้น ใช้เป็นทั้งระบายความรู้สึกหรือสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างง่ายดายแม้จะไม่ได้มีการพบปะกัน และสามารถเข้าถึงสื่อได้อย่างง่ายดาย ซึ่งด้วยเหตุนี้อาจนำไปสู่อีกด้านของสื่อสังคมออนไลน์ และอีกสิ่งหนึ่งที่ยังคงเป็นปัญหาอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ พฤติกรรมการกลั่นแกล้ง ซึ่งแม้ว่าในอดีตสื่อสังคมออนไลน์ยังไม่ได้เข้ามามีอิทธิพลมากนัก แต่ในขณะเดียวกันก็ยังพบพฤติกรรมการกลั่นแกล้งในสังคม เช่น การกลั่นแกล้งในโรงเรียน การกลั่นแกล้งภายในที่ทำงาน ในยุคปัจจุบันที่สื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาททำให้การสื่อสารสะดวกและรวดเร็วได้มากยิ่งขึ้น จึงส่งผลให้พฤติกรรมการกลั่นแกล้งผู้อื่นเกิดขึ้นบนสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างง่ายดาย และเป็นช่องทางให้เกิดพฤติกรรมความรุนแรงรูปแบบใหม่ เรียกว่า พฤติกรรมการรังแกผ่านโลกไซเบอร์หรือการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ ซึ่งเป็นพฤติกรรมการรังแกข้ามชู้ คุกคาม สร้างความเสียหายให้แก่ผู้ถูกรังแก (มูลนิธิยุวพัฒน์, 2562) จากสถิติผลสำรวจดัชนีชี้วัดความปลอดภัยบนสื่อสังคมออนไลน์สำหรับเด็ก พบว่าเด็กไทยที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ คิดเป็นร้อยละ 48% เคยเกี่ยวข้องกับการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ และร้อยละ 41% เคยถูกรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ ในเด็กอายุ 12 ปีขึ้นไปเด็กผู้หญิงถูกรังแกมากกว่าเด็กผู้ชาย และพบว่าเด็กผู้ชายรู้เห็นเกี่ยวข้องกับการรังแกมากกว่าเด็กผู้หญิง (นริญา พัวพงศกร, 2563)

การกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ (Cyberbullying) คือ การส่งหรือโพสต์ข้อความหรือภาพที่เป็นอันตรายหรือไม่เหมาะสมโดยใช้อินเทอร์เน็ตหรืออุปกรณ์สื่อสารดิจิทัลอื่น ๆ อาจเกิดขึ้นได้หลายวิธีทางออนไลน์ คือ พฤติกรรมที่มีการกระทำความผิดบนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น TikTok, Facebook และ Instagram ซึ่งเป็นการกระทำการคุกคาม การเผยแพร่ข้อมูลและส่งข้อความในเชิงลบ การปลอมแปลงตัวบุคคล เป็นการตั้งใจกระทำแบบซ้ำ ๆ ให้ผู้ถูกรังแกเกิดความรู้สึกหวาดกลัว เกิดความรู้สึกเสียใจ เกิดความเสียหาย เกิดความรำคาญ และจำแนกรูปแบบการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ไว้ทั้งหมด 7 รูปแบบ ประกอบด้วย 1. การใช้ข้อความว่าร้าย (Flaming) คือ การใช้ข้อความหรือการส่งข้อความในเชิงลบ ใช้ข้อความที่ไม่เป็นความจริงทำให้ผู้ถูกรังแกเกิดความเสียหาย 2. การก่อกวนทางออนไลน์ (Online harassment) คือ การกระทำหรือส่งข้อความรูปแบบเดิมซ้ำ ๆ บนสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งก่อให้เกิดความรำคาญกับผู้ถูกรังแก 3. การคุกคามข่มขู่ผ่านทางออนไลน์ (Cyberstalking) คือ การคุกคามข่มขู่ผ่านการใช้ข้อความบนสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งทำให้ผู้ถูกรังแกรู้สึกหวาดกลัว 4. การหมิ่นประมาท (Denigration) คือ การใช้ข้อความที่ไม่เป็นจริงในทางหมิ่นหรือก่อให้เกิดความเกลียดชัง ซึ่งผู้ถูกรังแกเกิดความเสื่อมเสียชื่อเสียง 5. การปลอมแปลงบุคคล (Masquerade) คือ การใช้รูปภาพหรือชื่อของผู้อื่นกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เช่น การหลอกลวงผู้อื่น ซึ่งทำให้ผู้ถูกรังแกเกิดความเสียหาย 6. การแพร່ความลับ (Outing) คือ การเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ได้รับการยินยอมจากบุคคลนั้น ๆ ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกรังแก 7. การกีดกันไม่ให้เข้าร่วม (Exclusion) คือ การไม่ให้เข้า

ร่วมกลุ่มบนสื่อสังคมออนไลน์ การตั้งกลุ่มบนสื่อสังคมออนไลน์โดยไม่ให้ผู้ร่วมกระทำเข้าร่วมกลุ่มหรือรับรู้ เช่น การไม่ให้เข้าร่วมกลุ่มไลน์ (Willard, 2005)

การเห็นคุณค่าตนเอง (Self-esteem) คือ การประเมินความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในตนเอง ในด้านการยอมรับตนเอง การนับถือตนเอง ความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งการประเมินด้านบวกและด้านลบ โดยที่บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงจะเป็นคนที่ยอมรับตนเอง เคารพตนเอง เมื่อมองเห็นความผิดพลาดของตนเองจะพยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น ในทางตรงกันข้ามบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำจะรู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า ขาดความมั่นใจ รู้สึกด้อยค่า (Rosenberg, 1979) ผู้รังแกและผู้ถูกรังแกผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำกว่ากลุ่มที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (เขาวลิต ศรีเสริมและคณะ, 2564)

การรู้ซึ่งถึงความรู้สึก (Empathy) คือ ความสามารถในการเข้าใจความคิดความรู้สึกของผู้อื่น และสามารถตอบสนองต่อความรู้สึกผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม Davis (1983) แบ่งการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกเป็น 2 องค์ประกอบดังนี้ 1. การเข้าใจมุมมองทางความคิด 2. การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น การศึกษางานวิจัยต่างประเทศที่ศึกษาเกี่ยวกับการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกที่มีความสัมพันธ์ต่อการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ พบว่านักเรียนที่มีความรู้ซึ่งถึงความรู้สึกสูง การกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนก็จะยิ่งลดลงในทางกลับกันหากนักเรียนที่มีความรู้ซึ่งถึงความรู้สึกต่ำ การกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนก็จะยิ่งสูงขึ้น (Wilantika et al., 2022)

การรับรู้ความนิรนาม (Perceived Anonymity) ทำให้บุคคลกล้าแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่สามารถกระทำได้เมื่อเผชิญหน้ากัน เนื่องด้วยความนิรนามนี้ผู้กระทำไม่จำเป็นต้องระบุตัวตน ตำแหน่ง และสถานที่ จึงง่ายต่อการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม (Diener, 1979) รวมถึงบุคคลที่มีการรับรู้ความนิรนามสูง อารมณ์ขันแบบก้าวร้าวสามารถทำนายพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางเพชฌัญญูได้ดีกว่าในบุคคลที่มีการรับรู้ความนิรนามต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (อภิญา หิรัญญะเวช, 2561) และจากการศึกษาผู้เห็นเหตุการณ์เกี่ยวกับการตอบสนองในสถานการณ์การกลั่นแกล้งกัน พบว่า การตอบสนองของเหยื่อเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด ในของการตอบสนองทั้งหมด รองลงมาคือการเผยแพร่เหตุการณ์ การไม่เปิดเผยตัวตนของผู้กลั่นแกล้ง และประเภทของการกลั่นแกล้งทางสื่อสังคมออนไลน์ (Macaulay et al, 2022)

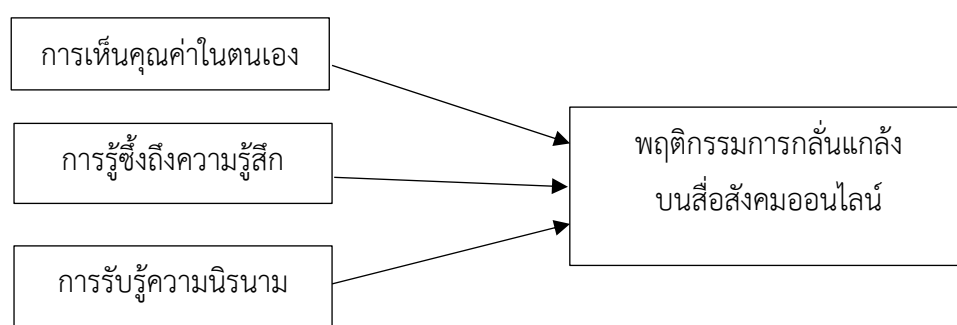
ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เห็น Gap of knowledge ของการศึกษาในครั้งนี้ ในการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองและการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ การรู้ซึ่งถึงความรู้สึก และการรับรู้ความนิรนามที่ยังมีความเข้าใจในมุมมองนี้ไม่ลึกซึ้งมากนัก และอาจมีปัจจัยที่ยังไม่ได้รับการศึกษาในมุมมองที่ครอบคลุม และยังมิงงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าการเห็นคุณค่าในตนเองและการเห็นอกเห็นใจในวัยรุ่น มีความสัมพันธ์กันกับความพึงพอใจในการใช้ชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ (Supervia et al, 2022) รวมถึง Gap of Research ของบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทยที่มีความแตกต่างกันทางด้านเทคโนโลยีและการเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์บนแพลตฟอร์มออนไลน์ที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยและคณะจึงเล็งเห็นถึงการศึกษาอิทธิพลที่มีต่อพฤติกรรม การกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้ทราบถึงเหตุปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องต่อการเกิดพฤติกรรมการ

กลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ และผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการสะท้อนถึงแนวทางในการป้องกัน ลดพฤติกรรมกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ หรือใช้ในการกำหนดนโยบาย ตลอดจนสามารถนำมาต่อยอดความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาอิทธิพลของการเห็นคุณค่าตนเอง การรู้ซึ่งถึงความรู้สึก และการรับรู้ความนิรนามต่อพฤติกรรมกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 การเห็นคุณค่าตนเองมีอิทธิพลทางลบต่อพฤติกรรมกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ในนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สมมติฐานที่ 2 การรู้ซึ่งถึงความรู้สึกมีอิทธิพลทางลบต่อพฤติกรรมกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ในนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สมมติฐานที่ 3 การรับรู้ความนิรนามมีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ในนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิธีการดำเนินวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษา คือ นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน ปีการศึกษา 2567 ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ใช้คำนวณขนาดตัวอย่างจากโปรแกรม G*Power version 3.1.9.4 โดยกำหนด Test family คือ F-tests, Statistical test คือ Linear multiple Regression โดยกำหนดค่าพาวเวอร์ ($1 - \beta$) เท่ากับ 0.95 ค่าอัลฟา (α) เท่ากับ 0.05 จำนวนตัวแปรทำนายเท่ากับ 3 ตัว ค่าขนาดของอิทธิพล (Effect size) เท่ากับ 0.1 ผลการคำนวณมีขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม จำนวนประมาณ 176 คน กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ มีจำนวน 181 คน สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ

(Accidental Sampling) ประชากรเข้าร่วมการวิจัยมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 21 ปี เพศชายจำนวน 87 คน และเพศหญิงจำนวน 94 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. **มาตรวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง** ผู้วิจัยใช้มาตรวัดของ Morris Rosenberg โดยทิงกร วงศ์ปาริณย์ และณหทัย วงศ์ปาริณย์ (2554) ทำการพัฒนามาตรวัดตามแนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเองของ Rosenberg ที่มีข้อคำถามทั้งสิ้น 10 ข้อ ซึ่งมีการกลับคะแนนครึ่งหนึ่งเป็นข้อความเชิงบวก เช่น โดยทั่วไปฉันรู้สึกพึงพอใจในตนเอง และอีกครึ่งหนึ่งเป็นข้อความเชิงลบ เช่น บ่อยครั้งที่ฉันคิดว่าตนเองไม่มีอะไรดี โดยใช้มาตรวัดประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ช่วง ตั้งแต่ 1 คือไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จนถึง 5 คือเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมี Cronbach's Alpha โดยรวมทั้งฉบับเท่ากับ .91

2. **มาตรวัดการรู้ซึ่งถึงความรู้สึก** ซึ่งผู้วิจัยใช้มาตรวัดของ พัชรพร คงสว่าง โดยพัฒนามาตรวัดตามแนวคิดทางจิตวิทยาสังคมของ Davis (1983) แนวคิดการรู้ซึ่งถึงความรู้สึก จำนวนข้อคำถามทั้งหมด 12 ข้อ แบ่งองค์ประกอบออกเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การจินตนาการ การเข้าใจมุมมองทางความคิด การเข้าใจถึงความรู้สึกผู้อื่น และความกังวลใจในแต่ละบุคคล ในการศึกษาการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกได้มีนักวิจัยนำแบบวัดดังกล่าว ใช้ในการวัดการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกในการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งนำมาวัดใน 2 ด้าน ได้แก่ การเข้าใจมุมมองทางความคิดจำนวน 7 ข้อ เช่น ฉันมักทำความเข้าใจมุมมองของผู้อื่นเสมอ และการเข้าใจถึงความรู้สึกผู้อื่นจำนวน 5 ข้อ เช่น เมื่อฉันเห็นผู้อื่นทุกข์ใจ ฉันจะมีความรู้สึกตามไปด้วย โดยใช้มาตรวัดประมาณค่าแบบ Likert's scale 5 ระดับ ตั้งแต่ 1 คือ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จนถึง 5 คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง ตัวอย่างข้อคำถาม เช่น ฉันเข้าใจคนอื่นได้ดีเมื่อมองในมุมมองของบุคคลเหล่านั้น และฉันมักมองเห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น เป็นต้น โดยมี Cronbach's Alpha โดยรวมทั้งฉบับเท่ากับ .93

3. **มาตรวัดการรับรู้ความนิรนาม** ซึ่งผู้วิจัยใช้มาตรวัดของ Hite et al. (2014) โดยพัฒนามาตรวัดตามแนวคิดการรับรู้นิรนามของ Burkell (2006) แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ 1. สภาวะนิรนามจากการระบุตัวตนจำนวน 3 ข้อ เช่น บนสื่อสังคมออนไลน์เป็นเรื่องยากสำหรับบุคคลอื่นที่จะระบุตัวตนของฉัน 2. สภาวะนิรนามจากการสังเกตเห็น จำนวน 3 ข้อ เช่น ฉันไม่ยอมที่จะให้บุคคลอื่นรู้ตัวตนส่วนตัวของฉันบนสื่อสังคมออนไลน์ และ 3. ความนิรนามจากพฤติกรรมที่ตนกระทำ จำนวน 2 ข้อ เช่น การกระทำบนสื่อสังคมออนไลน์ของฉันไม่สามารถยืนยันตัวตนส่วนบุคคลของฉันได้ เป็นมาตรวัดประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ช่วง ตั้งแต่ 1 คือไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จนถึง 5 คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมี Cronbach's Alpha โดยรวมทั้งฉบับเท่ากับ .93

4. **มาตรวัดการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์** ซึ่งผู้วิจัยใช้มาตรวัดการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ของ พัชรพร คงสว่าง โดยพัฒนามาตรวัดตามแนวคิดของ Willard (2005) และนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวนข้อคำถามทั้งหมด 31 ข้อ แบ่งตามองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. การใช้ข้อความว่าร้าย (Flaming) จำนวน 4 ข้อ เช่น ฉันเคยส่งข้อความที่หยาบคายถึงผู้อื่น ซึ่งเป็นข้อความที่ทำให้ผู้ถูกกระทำเกิดความเสียหาย 2. การก่อกวนทางออนไลน์ (Online harassment) จำนวน 4 ข้อ เช่น ฉันเคยส่งข้อความ

ซ้ำ ๆ ถึงผู้อื่นเพื่อต้องการให้เกิดความรำคาญใจ 3. การคุกคามข่มขู่ทางออนไลน์ (Cyberstalking) จำนวน 4 ข้อ เช่น ฉันทเคยส่งข้อความเพื่อให้ผู้อื่นรู้สึกหวาดกลัว 4. การหมิ่นประมาท (Denigration) จำนวน 4 ข้อ เช่น ฉันทเคยโพสต์ข้อความที่ไม่เป็นความจริงเพื่อต้องการให้เกิดความเกลียดชังต่อผู้อื่น 5. การปลอมแปลงบุคคล (Masquerade) จำนวน 5 ข้อ เช่น ฉันทเคยใช้บัญชีของผู้อื่นในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ 6. การแพร่ความลับ (Outing) จำนวน 5 ข้อ เช่น ฉันทเคยนำความลับของผู้อื่นที่ได้รับรู้ไปเผยแพร่ทางออนไลน์ และ 7. การกีดกันไม่ให้เข้าร่วม (Exclusion) จำนวน 5 ข้อ เช่น ฉันทเคยกีดกันไม่ให้เพื่อนบางคนเข้าร่วมกลุ่มทางออนไลน์ เป็นมาตรวัดประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ช่วง ตั้งแต่ 1 คือ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จนถึง 5 คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมี Cronbach's Alpha โดยรวมทั้งฉบับเท่ากับ .91

มาตรวัดทุกฉบับได้ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) โดยมี Cronbach's Alpha โดยรวมทุกฉบับเท่ากับ .92 ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 1 ท่าน โดยข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC มากกว่า 0.5

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้เข้าร่วมการวิจัย คือ นิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน ระหว่างเดือนมีนาคมถึงกรกฎาคม ปี 2567 เป็นระยะเวลา 5 เดือน ซึ่งเก็บข้อมูลจากผู้เข้าร่วมวิจัยทั้งสิ้น จำนวน 181 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยในครั้งนี้ใช้สถิติวิจัย ดังนี้

1. สถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ซึ่งจะใช้หาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการนำเสนอข้อมูลเพื่ออธิบายข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

2. สถิติวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression) โดย Enter method

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ นิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน จำนวน 181 คน พบว่าอายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง อยู่ที่ 21 ปี เพศชายจำนวน 87 คน และเพศหญิงจำนวน 94 คน

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ในการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมด (ตารางที่ 1) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์เพียร์สันอยู่ระหว่าง -.621 ถึง .280 โดยที่ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันระหว่างการเล่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์กับการรับรู้ความนิรนามอยู่ในระดับที่สูงและมีทิศทางเป็นบวก การกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์กับการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกอยู่ในระดับที่สูงที่มีทิศทางเป็นลบ และรองลงมาคือ การกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์กับการเห็นคุณค่าในตนเองมีทิศทางเป็นลบ

ตารางที่ 1 ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (n = 181)

ตัวแปร	1	2	3	4
1. การเห็นคุณค่าในตนเอง	1			
2. การรู้ซึ่งถึงความรู้สึก	1. .486**	1		
3. การรับรู้ความนิรนาม	-.072	-.101	1	
4. การกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์	-.315**	-.621**	.280	1
ค่าเฉลี่ย (M)	4.06	3.87	3.29	1.91
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	.84	.77	.86	.72
ค่าสูงสุด	4.19	3.99	3.42	2.02
ค่าต่ำสุด	3.94	3.76	3.16	1.81

หมายเหตุ * $p < .05$, ** $p < .001$

จากการวิเคราะห์สมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression) โดย Enter method (ตาราง 2) โดย การเห็นคุณค่าในตนเอง การรู้ซึ่งถึงความรู้สึก และการรับรู้ความนิรนามเป็นตัวแปรทำนายการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ ผลการวิเคราะห์พบว่า การรู้ซึ่งถึงความรู้สึกมีอิทธิพลทางลบต่อการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $\beta = -.59$, $p < .001$) ในขณะที่การรับรู้ความนิรนามมีอิทธิพลทางบวกต่อการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $\beta = .22$, $p < .001$) ส่วนการเห็นคุณค่าในตนเองไม่มีอิทธิพลต่อการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ (ค่า $\beta = -.01$, $p = .870$) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ (R^2) คือ .43

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression)

ตัวแปรที่ทำนายอิทธิพล ที่ส่งผลต่อการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ของนิสิตปริญญาตรี
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน (n = 181)

ตัวแปร	B	SE	β	t	p
ค่าคงที่	3.48	.30	.001	11.73	<.001
การเห็นคุณค่าในตนเอง	-.01	.06	-.01	-.16	.870
การรู้ซึ่งถึงความรู้สึก	-.55	.06	-.59	-9.15	<.001
การรับรู้ความนิรนาม	.18	.05	.22	3.85	<.001

R = .66 $R^2 = .43$

หมายเหตุ * $p < .05$, ** $p < .001$

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของการเห็นคุณค่าในตนเอง การรู้ซึ่งถึงความรู้สึก และการรับรู้ความนิรนามต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้พบว่า

สมมติฐานที่ 1 การเห็นคุณค่าตนเองมีอิทธิพลทางลบต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ในนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากผลการศึกษาพบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองไม่มีอิทธิพลทางลบต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งหมายความว่าบุคคลจะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงหรือไม่ ก็ไม่ได้เป็นปัจจัยที่ช่วยลดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางออนไลน์อย่างชัดเจน อาจมีปัจจัยอื่นที่มีบทบาทสำคัญมากกว่า สอดคล้องกับการศึกษาของธนัชพร สุทธิคันสนีย์ และคณะ (2565) ที่พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ และพบว่าผู้รังแกและผู้ถูกรังแกผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำกว่ากลุ่มที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (เชาวลิต ศรีเสริม และคณะ, 2564) ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ Wilantika et al. (2022) ที่พบว่าการเห็นคุณค่าในตนเองหรือการนับถือตนเองน้อยลงยิ่งทำให้เกิดการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าการเห็นอกเห็นใจผู้อื่นที่ต่ำทำให้เกิดการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์เพิ่มมากขึ้นซึ่งจะสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 2

สมมติฐานที่ 2 การรู้ซึ่งถึงความรู้สึกมีอิทธิพลทางลบต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ในนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากผลการศึกษาพบว่า การรู้ซึ่งถึงความรู้สึกมีอิทธิพลทางลบต่อการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายความว่า การเข้าใจมุมมองทางความคิดและความรู้สึกของผู้อื่นช่วยลดการกลั่นแกล้งกันบนสื่อสังคมออนไลน์ อาจเนื่องมาจากบุคคลที่เห็นใจคนอื่นมากขึ้นจะเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่นส่งผลให้แสดงพฤติกรรมที่เป็นบวกมากขึ้นไม่ต้องการกลั่นแกล้งผู้อื่น สอดคล้องกับการศึกษาของ Francisco et al. (2024) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการไม่ยึดมั่นในศีลธรรมกับการเห็นอกเห็นใจผู้อื่นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร โดยนำการเรียนรู้ด้วยเกมเป็นฐานคิดต่อการจำลองสถานการณ์การกลั่นแกล้งกันทางสื่อออนไลน์ พบว่าผู้เข้าร่วมที่มีความเห็นใจกันมากขึ้นจะลดพฤติกรรมการไม่ยึดมั่นทางจริยธรรมลดลงหรือการเห็นอกเห็นใจของใคร่มีความสัมพันธ์กับการมีจริยธรรมของคนและยังสัมพันธ์กับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันทางสื่อออนไลน์ ซึ่งให้เห็นว่าการพัฒนาให้คนมีความเห็นใจจะช่วยลดการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ได้ และสอดคล้องกับการศึกษาของ Brewer and Kerslake (2015) ที่พบว่าการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกที่ลดลงมีผลที่อาจจะทำให้การมีพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ที่เพิ่มขึ้นในกลุ่มผู้กระทำ

สมมติฐานที่ 3 การรับรู้ความนิรนามมีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ในนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ความนิรนามมีอิทธิพลทางบวกต่อการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายความว่า การที่บุคคลสามารถใช้งานแพลตฟอร์มสื่อออนไลน์โดยไม่ถูกระบุตัวตนได้ทำให้เกิดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผู้ใช้รู้สึกว่าไม่มีผลกระทบต่อนั่นเองจึงตัดสินใจได้ง่ายในการเกิดการกลั่นแกล้งกัน และความนิรนามทำให้บุคคลกล้าแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่สามารถกระทำได้เมื่อเผชิญหน้ากัน เพราะไม่จำเป็นต้องระบุตัวตน ตำแหน่ง และสถานที่ จึงง่ายต่อการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม (Diener, 1979) แต่การศึกษาของ Zhao et al. (2022) ซึ่งให้เห็นว่าการไม่เปิดเผยตัวตนของเครือข่ายมีความสัมพันธ์เชิงลบกับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์หรือเป็นการลดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์โดยมีการควบคุมตนเองและการมีจริยธรรมเป็น

ตัวแปรส่งผ่านให้เกิดการลดการกลั่นแกล้ง และบุคคลที่มีการรับรู้ความนิรนามสูง อารมณ์ขันแบบก้าวร้าวสามารถทำนายพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันทางเพชฌัญญูได้ดีกว่าในบุคคลที่มีการรับรู้ความนิรนามต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (อภิญา หิรัญญะเวช, 2561)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของการเห็นคุณค่าในตนเอง การรู้ซึ่งถึงความรู้สึก และการรับรู้ความนิรนามต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกมีอิทธิพลทางลบต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ การรับรู้ความนิรนามมีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ และผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองมีผลลบต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ และผลการศึกษาครั้งนี้พบว่าการเห็นคุณค่าในตนเองมีผลลบต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการศึกษาจะเห็นว่า การรู้ซึ่งถึงความรู้สึก และการรับรู้ความนิรนาม มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้หน่วยงานในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ นำผลการศึกษาครั้งนี้ไปพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกที่ช่วยลดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ เกิดความตระหนักรู้ถึงผลกระทบของการเพิกเฉยความรู้สึกของผู้อื่นและมีความเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น และการรับรู้ความนิรนามที่ถูกต้องในการป้องกันไม่ใช้ช่องโหว่ของการไม่เปิดเผยตนในการกลั่นแกล้งผู้อื่น

2. ผู้บริหาร นักวิชาการ นักวิจัย นักการศึกษา อาจารย์ และครู สามารถนำผลการศึกษาในครั้งนี้ไปใช้ในการกำหนดนโยบายในการป้องกันและส่งเสริมพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ได้สอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์เพียงครั้งเดียวเท่านั้น ซึ่งพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการเก็บข้อมูลด้วยการสอบถามพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ในระยะเวลาที่ห่างกัน อย่างน้อย 3 เดือนเป็นต้น เพื่อให้ได้พฤติกรรมที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย

2. การศึกษาในครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาในกลุ่มนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หากนำไปพัฒนาต่อยอดงานวิจัยอาจจะศึกษากับกลุ่มนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยอื่น ๆ หรือเป็นกลุ่มวัยรุ่นที่มีประสบการณ์ของการกลั่นแกล้งกันบนสื่อสังคมออนไลน์

3. การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ เสนอให้มีการศึกษาเชิงคุณภาพเพิ่มเติมเพื่อให้เข้าใจถึงพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์อย่างลึกซึ้ง หรือต่อยอดในการพัฒนาโปรแกรมการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกต่อการลดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์

เอกสารอ้างอิง

- เชาวลิต ศรีเสริม ทศนา ทวีคุณ และพัชรินทร์ นินทจันทร์. (2564). การเห็นคุณค่าในตนเอง ทักษะคิดต่อพฤติกรรมรังแกผ่านโลกโซเชียล และพฤติกรรมรังแกกันผ่านโลกโซเชียล ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 35(1), 114-127.
- ทินกร วงศ์ปาริณย์ และณหทัย วงศ์ปาริณย์. (2554). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบวัดความภาคภูมิใจในตนเองของโรเซนเบิร์ก: การศึกษาในนักศึกษาไทย. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย*, 56(1), 59-70.
- ธนัพร สุทธิคันสนีย์ บัวทอง สว่างโสภาค และสุรินทร์ นิยมางกูร. (2565). การศึกษาความรู้ต่อการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ การเห็นคุณค่าในตนเอง และทัศนคติต่อการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ของนักเรียนมัธยมศึกษา. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 39(106), 50-62.
- นัฐยา พัวพงศกร. (2563, 19 มิถุนายน). AIS ผลักดัน DQ ความฉลาดทางดิจิทัลทักษะใหม่เด็กไทยยุค New Normal. <https://workpointtoday.com/ais-dq-new-normal/>
- พัชรพร คงสว่าง. (2567). เจตคติต่อการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ การรู้ซึ่งถึงความรู้สึก สัมพันธภาพในครอบครัว และการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์].
- มูลนิธิยุวพัฒน์. (2562, 1 เมษายน). การกลั่นแกล้ง (Bullying) ความรุนแรงในสังคม. <https://www.yuvabadhanafoundation.org/th/ข่าวสาร/บทความทั่วไป/การกลั่นแกล้ง-bullying-วัยรุ่น/>
- อภิญา หิรัญญะเวช. (2561). อิทธิพลของอารมณ์ขันทางลบ การละเลยคุณธรรม และการรับรู้ความนิรนามต่อพฤติกรรมการข่มเหงรังแกทางเฟซบุ๊ก [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]
- Brewer, G., & Kerslake, J. (2015). Cyberbullying, self-esteem, empathy and loneliness. *Computers in Human Behavior*, 48(1), 255–260. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.01.073>
- Burkell, J. (2006). Anonymity in Behavioural Research: Not Being Unnamed, but Being Unknown. *university of ottawa law & technology journal*. 3(1), 189–203.
- Davis, M. H. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1), 113–126. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.44.1.113>
- Diener, E. (1979). Deindividuation, self-awareness, and disinhibition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37(7), 1160–1171. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.37.7.1160>
- Francisco, S. M., Ferreira, P. C., Simão, A. M. V., & Pereira, N. S. (2024). Moral disengagement and empathy in cyberbullying: how they are related in reflection activities about a serious game. *BMC Psychology*, 12(1). <https://doi.org/10.1186/s40359-024-01582-3>

- Hite, D. M., Voelker, T., & Robertson, A. (2014). Measuring Perceived Anonymity: the development of a context independent instrument. *Journal of Methods and Measurement in the Social Sciences*, 5(1), 22-39.
<https://doi.org/10.2458/jmm.v5i1.18305>
- Macaulay, R., Johnson, K., Lee, K., & Williams, K. (2022). Comparing the effect of mindful and other engagement interventions in nature on attention restoration, nature connection, and mood. *Journal of Environmental Psychology*, 81, 101813. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2022.101813>
- Rosenberg, M. (1979). *Conceiving the Self*. Basic Books.
- Wilantika, R., Khotimah, H., Intansari, F., Larasati, B. S., Nabila, J., Saputri, H., & Mukhlis, H. (2022). Empathy, Self-esteem, and Cyberbullying in vocational high school students. *Nusantara Journal of Behavioral and Social Sciences*, 1(4), 121–126. <https://doi.org/10.47679/202219>
- Willard, N. (2005). Educator’s guide to cyberbullying: Addressing the harm caused by social cruelty. <https://www.chino.k12.ca.us/site/handlers/filedownload.ashx?moduleinstanceid=24949&dataid=41040&FileName=EducatorsGuidetoCyberbullying.pdf>
- Supervía, P. U., Bordás, C. S., Robres, A. Q., Blasco, R. L., & Cosculluela, C. L. (2022). Empathy, self-esteem and satisfaction with life in adolescent. *Children and Youth Services Review*, 144, 106755. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2022.106755>
- Zhao, L., Wu, Y., Huang, X., & Zhang, L. (2022). Network Anonymity and Cyberbullying among Chinese Adolescents: A Moderated Mediation Model. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(2), 637. <https://doi.org/10.3390/ijerph19020637>